

HZ. MUHAMMED'İN BAZI RÜYALARI VE YAPTIĞI RÜYA YORUMLARINDAN ÖRNEKLER(*)

Hidayet AYDAR (**)

Özet

Bu çalışmada, peygamberimiz Hz. Muhammed'in rüya anlayışı ele alınmaktadır. Bilindiği gibi Hz. Peygamber, vahyin rüyayla başladığını söylemiş ve rüyayı peygamberliğin bir parçası olarak değerlendirmiştir. O, bu kadar önemli gördüğü rüyaları tasnife tabi tutmuş; iyi ve anlamlı rüyaların Allah'tan, kötü ve saçma sapan rüyaların ise şeytandan olduğunu söylemiştir. Hz. Peygamber'in bir çok rüya gördüğü de müşahade edilmektedir. Bunların bir kısmı dünya hayatıyla, diğer kısmı ise ahiret hayatıyla ilişkilidir. Ayrıca ümmetinin gelecekteki durumunu izah eden bazı rüyalar da görmüştür. O gördüğü bütün bu rüyaları ashabıyla paylaşmış ve onlara tabir etmiştir. Ayrıca ashabının gördüğü rüyalarını dinlemiş ve onları da yorumlamıştır. Rüya yorumlarken nelere dikkat edilmesi gerektiğini, özellikle de ürkütücü rüyaları nasıl yorumlamak icap ettiğini ve benzeri hususları da öğretmiştir. İşte bütün bunlar bu çalışmada ele alınıp işlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hz. Peygamber, Rüya, vahiy, rüya yorumlama, rüya çeşitleri

Some Dreams of Prophet Muhammad and Examples of His Dream Commentaries

Abstract

This article examines the concept of dreams from the viewpoint of Prophet Mohammed. All the relevant parts of the essential traditional sources (i.e., hadith sources) that are related with dreams have been studied, one by one, to determine what his perception of this issue was.. The following will be examined; the start of the Revelation through dreams, the evaluation of dreams as a part of Prophecy, and the statement that the Prophecy ended with Prophet Muhammad, yet righteous "good news" dreams would continue to serve this function till the end of time. It is also observed that the Prophet regarded dreams as being of varying degrees. According to Prophet Muhammad, good and meaningful dreams emanate from God, while bad and meaningless dreams come from the devil. . He interpreted a variety of dreams for us, concerning a myriad of subjects. Some of the dreams were concerned with the worldly life, while others were concerned with the condition of his community in the future. There are also sources that show that Prophet Mohammed saw God and other prophets, in particular Prophet Abraham, Moses, and Jesus in his dreams. He related every dreams to his companions and interpreted them. He also interpreted the dreams of his companions. He taught them the aspects of those things about which they should be careful when interpreting dreams, how to interpret nightmares, and many other matters, as well as giving them information about when and who (i.e. people with special characteristics) can have visionary dreams. All these matters will be handled and examined according to the traditional Islamic point in this presentation.

Key Words: *Dream, Dream Interpretation, Prophet Muhammad, Revelation*

*) Bu makale, 24-28 Haziran 2005 tarihleri arasında Amerika Birleşik Devletleri'nin California eyaletinde San Fransisco/Berkeley'de yapılan 22nd Annual Conference of the International Association for the Study of Dreams adlı uluslar arası sempozyumda "Some Dreams of Prophet Muhammad and Examples of His Dream Commentaries" adı ile bir bildiri olarak sunulmuştur.

**) Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Tefsir Anabilim Dalı Öğretim üyesi. (e-posta: hidayetaydar@yahoo.com)

Giriş

Bilindiği gibi Hz. Peygamber'in sözleri ve hayatı, onun vefatından bir süre sonra yazıya geçirilmiştir. Hz. Peygamber'in sözlerini derleyen hadis kitaplarının tümünde rüyalarla ilgili bilgiler vardır. Bu bilgiler bu kitapların bir kısmında “*Kitâbu't-Ta'bîr*”, diğer kısmında ise “*Kitâbu'r-Ru'yâ*” diye bilinen özel bölümlerde yer almaktadır. Buralarda Hz. Peygamber'in rüyalarla ilgili anlayışı, gördüğü bazı rüyalar ve onları yorumlaması yansıtılmaktadır. Hicri 256/868 yılında vefat eden Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî'nin *Sahîhu'l-Buhârî* adlı kitabının 91. kitabı “*Kitâbu't-Ta'bîr*” adını taşımaktadır. Buhârî burada bab adı verilen 48 alt başlık altında 60 civarında hadis zikretmiştir. Hicri 261/874 tarihinde vefat eden Müslim b. el-Haccâc'ın *Sahîhu Muslim* adlı kitabında ise ilgili bölümün adı “*Kitâbu'r-Ru'yâ*” adındadır ve kitabın 42. bölümüdür. Burada da bab adı verilen dört alt başlık altında 23 tane hadis verilmiştir. Aşağıda Peygamber Muhammed'in bazı rüyalarını ve yaptığı rüya yorumlarını, başta burada sözü edilenler olmak üzere, itibar edilen hadis kitaplarından derleyip sunacağız.

1 - Hz. Peygamber'e Göre Rüya Çeşitleri

Buralarda verilen hadislerden anlaşıldığına göre Hz. Peygamber, kişinin uykuda gördüklerini, rüya ve hulm diye ayırmış; “*rüya Allah'tan, hulm ise şeytandır*” demiştir¹. Bazı hadislerde kişinin uykuda gördükleri, “*iyi ve güzel rüyalar*” (*er-ru'yâ el-hasene - er-ru'yâ es-sâliha*) ve “*kötü rüyalar*” diye ayrılmıştır. Bundan anlıyoruz ki, daha önceki hadiste geçen hulm ile kötü, anlamsız, saçma sapan rüyalar kastedilmiştir. Başka bir takım hadislerde ise rüyalar üç kısımda değerlendirilmiştir; (i) salih rüyalar -ki bunlar Allah'tan bir müjdedir-; (ii) şeytanın verdiği hüznün ve korkudan ibaret olan rüyalar; (iii) kişinin kendi vehimlerinden kaynaklanan rüyalar². Burada şuna da işaret etmek gerekir ki, hadiste kötü rüyanın şeytandan olması, bunları onun yarattığı veya onun bu konuda tasarruf yetkisine sahip olduğu anlamına gelmez. İslam kültüründe, her türlü eylemin yaratıcısı Allah olmakla birlikte, kötü fiiller O'na nisbet edilmez. Bu, O'ndan başka yaratıcı olduğu anlamına gelmez. Ancak bir edep kuralı olarak böyle davranılır ve bu tür yerlerde şeytana yapılan nisbet, tamamen mecazî bir nisbettir³. Esasen Kur'an da bunu yapmıştır⁴. Ayrıca bazı Müslüman alimler, rüyayı, “Allah'ın melek veya şeytan vasıtasıyla insanın kalp ve şuuruna hakikat veya kinaye olarak koyduğu ruhî idrâkler” diye tarif ederek, kötü rüyaların şeytandan olmasını bu şekilde açıklamaktadırlar⁵.

- 1) Bkz. Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî*, Çağrı Yay., İstanbul 1401/1981, *Kitâbu't-Ta'bîr*, 3; Müslim b. el-Haccâc, *Sahîhu Muslim*, Çağrı Yay., İstanbul 1401/1981, *Kitâbu'r-Ru'yâ*, 1,2; Ebû Abdillâh Muhammed İbn Mâce, *Sünenü İbn Mâce*, Çağrı Yay., İstanbul 1401/1981, *Kitâbu Ta'bîri'r-Ru'yâ*, 4; Mâlik b. Enes, *el-Muvatta'*, Çağrı Yay., İstanbul 1401/1981, *Kitâbu'r-Ru'yâ*, 4.
- 2) Bkz. el-Buhârî, *Kitâbu't-Ta'bîr*, 26; Müslim, *Kitâbu'r-Ru'yâ*, 6; İbn Mâce, *Kitâbu Ta'bîri'r-Ru'yâ*, 3; Ebû İsâ et-Tirmizî, *Sünenü'l-Tirmizî*, Çağrı Yay., İst. 1981/1401, *Kitâbu'r-Ru'yâ*, 1, 7; Ebû Muhammed Abdullah ed-Dâremî, *Sünenü'd-Dâremî*, Çağrı Yay., İstanbul 1401/1981, *Kitâbu'r-Ru'yâ*, 6. Bunlarla ilgili açıklamalar için bkz. Ahmed b. Ali İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-Bârî bi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, (Tarkim, tahric ve tashih : M.F.Abdulbâkî - M. El-Hatîb), Dâru'r-Reyyân li't-Turâs, el-Kâhire 1407/1987, XII/370-371, 379-391.
- 3) İbn Hacer, XII/385.
- 4) Mesela bkz. el-Cin, 72/10.
- 5) Bkz. İbn Sîrîn, *Tefstru Ahlâmî'l-Kebîr*, 2. baskı, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût 1403/1983, 5-6; İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Site*, Akçağ-Zaman Yay., tsz., III/408.

2- Rüyaların İnsan Üzerindeki Etkisi ve Hz. Peygamber'in, Rüyaların Zararlarından Sakınma Konusundaki Tavsiyeleri

Rüyaların bazı insanlar üzerinde etkisinin olduğu bilinen bir gerçektir. Nitekim, Hz. Peygamber'in vefatından sonraki dönemde yaşamış olan Ebû Seleme adında bir zatın, gördüğü rüyaların etkisinde kalarak hastalandığı kaynaklarımızda geçmektedir⁶. Hz. Peygamber rüyaların kişi üzerindeki etkisine işaretlerle, "sizden biri kötü bir rüya gördüğünde sol tarafına üç kere tükürsün, sonra da onun şerrinden Allah'a sığınsın. Böyle yaptığı takdirde, rüyadan dolayı bir zarar görmeyecektir" demiştir⁷. Diğer bir hadiste ise, kötü rüya görenin yatağından kalkıp namaz kılmasını ve onu insanlara anlatmamasını önermiştir⁸. Yine o, görülen rüyanın anlatılıp tabir edilmediği sürece bir kuşun ayağında asılı olduğunu; yorumlanınca vaki olduğunu söylemiştir⁹.

Bir gün bedevinin biri Hz. Peygamber'e, "rüyamda kafamın kesildiğini ve onun ardından gittiğimi gördüm" demiş. Hz. Peygamber ona, "insanlara, şeytanın rüyada seninle oynamasını anlatma" demiştir. Sonra da çevresinde onu dinleyenlere de aynı şeyi söylemiştir¹⁰. Bu tür yol göstermelerin kişi üzerindeki etkisini ilgili rivayetlerden anlıyoruz. Nitekim kötü rüyanın şerrinden sakınmakla ilgili hadisi rivayet eden kişinin şöyle dediğini görüyoruz: "Ben (kötü) rüyanın etkisini üzerimdeki bir dağdan daha ağır hissediyordum; fakat bu hadisi işittikten sonra artık ona aldırış etmiyorum."¹¹

Hz. Peygamber, görülen iyi ve güzel rüyalarla ilgili de şöyle bir tavsiyede bulunmuştur: "Sizden biri, iyi ve güzel bir rüya gördüğünde, onu sadece sevdiği kimseye anlatsın, onun dışındakilere anlatmasın."¹² Bunu yaptığı takdirde hayır hasıl olacağını anlatmak istemiştir. Başka bir hadiste ise, rüyayı sadece bilgili ve iyi nasihatlar yapan kişiye anlatmayı emretmiştir¹³.

Kötü rüyanın anlatılmamasının neden söylenmiş olabileceği üzerinde bazı mülahazalar ileri sürülmüştür. Buna göre, kötü rüya anlatıldığı zaman, onu yorumlayanların etkisiyle rüyadaki kötü durumun gerçekleşebileceği gibi bir beklenti içine girilebilir. Bu da kişiyi psikolojik olarak etkiler ve rahatsız eder. Bundan daha önemlisi, yukarıda Hz. Peygamber'in, rüyanın, kuşun ayağında asılı durduğunu, yorumlanınca da vaki olduğunu belirttiğini kaydetmiştik. Aşağıda geleceği gibi, eşi Aişe, bir rüyayı üzüntü verecek şekilde yorumlamış ve rüya, yorumladığı gibi çıkmıştır. İşte bundan dolayı Hz. Peygamber, üzüntü verici rüyaların anlatılmamasını ve üzüntü verecek şekilde yorumlanmamasını istemiştir. Kişinin gördüğü güzel ve iyi rüyaları sadece sevdiği ve güvendiği kişile-

6) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bîr, 46; Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 12.

7) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bîr, 3-4, 14, 46; Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 1-5; İbn Mâce, Kitâbu Ta'bîri'r-Ru'yâ, 4; et-Tirmizî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 5; ed-Dâremî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 5; Mâlik, Kitâbu'r-Ru'yâ, 4.

8) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bîr, 26, 46; Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 6; et-Tirmizî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 1, 7.

9) Bkz. İbn Mâce, Kitâbu Ta'bîri'r-Ru'yâ, 6; et-Tirmizî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 6; ed-Dâremî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 11. Yorumu için bkz. Canan, III/421.

10) Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 14-16; İbn Mâce, Kitâbu Ta'bîri'r-Ru'yâ, 5.

11) Bkz. Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 2; Mâlik, Kitâbu'r-Ru'yâ, 4.

12) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bîr, 46; Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 3; İbn Mâce, Kitâbu Ta'bîri'r-Ru'yâ, 6.

13) Bkz. et-Tirmizî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 7.

re anlatması, onun dışındakilere söylememesi ile ilgili tavsiyeye gelince, şüphesiz ki sevenler, sevdikleri kişinin gördüğü güzel rüyayı, yine güzel bir şekilde yorumlarlar ve bu o kişiye manevi bir haz verir, o kişi bundan mutluluk duyar. Ama sevmeyen kişiler, kıskançlık ve daha başka nedenlerle rüyayı yanlış yorumlayarak o kişiyi üzebilirler. O yüzden bu tavsiyeler yapılmış olmalıdır.

3 - Rüya ve Vahiy İlişkisi

Hz. Peygamber, vahyin ilk önce doğru rüyalarla (*er-ru'yâ es-sâdıka*) başladığını haber vermiştir. Vahiy, Allah'ın dilediği emir, hüküm ve yasakları özel bir şekilde peygamberlerine bildirmesidir¹⁴. Eşi Aişe'nin verdiği bilgilere göre bu tür bilgiler, başlangıçta Hz. Peygamber'e doğru rüyalar şeklinde gelmiştir. Hz. Peygamber'in gece uykusunda gördüğü bu rüyalar, gündüz sabah aydınlığı gibi ortaya çıkardı, yani aynen gerçekleşirdi¹⁵.

Hz. Peygamber, iyi ve güzel rüyaları peygamberliğin bir cüzü olarak değerlendirmiştir. Bu yöndeki bir hadisinde, "*mü'minin rüyası, peygamberliğin 46 parçasından bir parçadır*" demiştir¹⁶. Aynı konuyla ilgili diğer hadislerde "*mü'min*" kaydı konmaksızın, "*iyi ve güzel rüya, peygamberliğin 46 cüzünden bir cüzdür*"; "*iyi adamın rüyası, peygamberliğin 46 cüzünden bir parçadır*" demiştir¹⁷. Bazı hadislerde 45, 70, bazılarında ise 40 parçasından bir parça olduğu belirtilmiştir¹⁸. Daha farklı rakamlar da söylenmiştir¹⁹. Muhtemelen bu farklılıklar rivayetlerden kaynaklanmaktadır. Bütün bunları birlikte değerlendirdiğimizde, hayırlı işler yapan bir kişinin gördüğü iyi ve güzel rüyaların, peygamberliğin bir parçası olarak değerlendirildiğini söyleyebiliriz. Hz. Peygamber, peygamberlik ile rüya arasında bu şekilde bir ilgi kurduktan sonra, iyi insanların gördüğü hayırlı rüyaların doğruluğuna işaretle, "*peygamberlikten olan, yalan olmaz*" demiştir²⁰. Böylece rüyanın öneminin altını çizmiştir. Bazı alimler, gerçek manada peygamberliğin bir parçası olan rüyaların, peygamberlerin gördüğü rüyalar olduğunu; bunların dışındakilerin gördüğü rüyaların ise, hakiki manada değil, mecazî manada peygamberlikten addedildiğini söylemişlerdir. Ancak bazıları herhangi bir ayırım yapmaksızın tüm rüyaların peygamberliğin bir cüzü olduğunu belirtmişlerdir²¹. Muhtemelen bunlar gayb alemine ait bir vakıa olarak rüyayı, yine gayb aleminin bir gerçeği olan vahiy ile irtibatlandırarak böyle düşünmüşlerdir²². Bazıları da sadece peygamberlerin gördüğü rüyaların, vahyin bir parçası olduğunu söylemektedirler. Bunlar, aşağıda geleceği gibi Hz. Pey-

14) Celâlüddîn es-Suyûtî, *el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Dâru'n-Nedeveti'l-Cedîde, Beyrût tarih yok, 44.

15) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bîr, 1.

16) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bîr, 2, 4, 26; Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 6; İbn Mâce, Kitâbu Ta'bîri'r-Ru'yâ, 1; et-Tirmizî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 1; ed-Dâremî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 2.

17) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bîr, 4; Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 8-9. Ayrıca bkz. İbn Mâce, Kitâbu Ta'bîri'r-Ru'yâ, 1; Mâlik, Kitâbu'r-Ru'yâ, 1,3.

18) Bkz. Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 6; et-Tirmizî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 6.

19) Bkz. İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, XII/379-380; Ahmed Davudoğlu, *Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi*, Sönmez Neşriyat, İstanbul 1979, X/23.

20) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bîr, 26.

21) el-Askalânî, XII/380-381.

22) Rüyanın nasıl nübüvvetin bir cüzü olduğu hakkında açıklamalar için bkz. Canan, III/416-417.

gamber'e, peygamberliğinin başlangıç dönemlerinde vahyin rüyalar şeklinde gelmesine atıfta bulunuyorlar²³. Ne var ki bu yorum, hadislerin zahirine muvafık düşmemektedir. Bir gün Hz. Peygamber, ashabına, peygamberliğin sona erdiğini ve kendisinden sonra hiçbir peygamberin gelmeyeceğini anlatmıştı. Ashabının bundan dolayı üzüldüğünü görünce, "fakat mübeşşirât (müjdeleyiciler) olacak" demiştir. Bunların ne olduğu sorulunca da bunun "müslümanın gördüğü rüya" olduğunu belirtmiştir²⁴. Hz. Peygamber'in, "dünya hayatında onlara müjde vardır" anlamına gelen Yunus suresi 64. ayetini de "müslümanın gördüğü iyi ve güzel rüya" diye yorumladığı nakledilir²⁵. Bunlar bize, sadece peygamberlerin gördüğü rüyaların değil, aynı zamanda iyi, dürüst ve yardım sever insanların gördüğü rüyaların da böyle bir boyutunun olabileceğini göstermektedir. Ama hemen şunu belirtelim ki, peygamber dışındakilerin gördüğü rüyaların başkalarını bağlayıcı bir tarafı yoktur ve buna binlara istianaden hüküm istinbat edilmez, dini bir hususta karar verilmez.

4 - Rüyada Allah'ı Görmek

İnsanların rüyalarında bir çok kişi veya olayı, nesneyi gördüklerini bilmekteyiz. İslam kültüründe Allah'ın ve Hz. Muhammed'in rüyada görülmesi de mümkün görülmüştür. Kaynaklarımızda Allah'ı rüyasında görüp onunla konuşan kişilere ait pek çok rivayet mevcuttur²⁶. Bizzat Hz. Peygamber de rüyasında Allah'ı gördüğünü ve onunla konuştuğunu belirtmiştir²⁷. Hz. Peygamber'in göklere çıkışını anlatan Miraç olayını "uykuda görülmüş bir rüya" olarak değerlendiren bazı alimler vardır. Buna göre Hz. Peygamber, Rabbini miraç olayında görmüştür. Selef alimleri, bu gecede Hz. Peygamber'in Allah'ı gördüğünün hak olduğunu, fakat keyfiyetin meçhul olduğunu söylemektedirler²⁸. Alimler, Allah'ı rüyada görmenin mümkün ve câiz olduğunda ittifak etmişlerdir. Ancak, görünenin Allah'ın zatı olmadığını da söylemişlerdir²⁹. Ünlü alim ve rüya yorumcusu İbn Sîrîn (v. 110/729), ed-Dîneverî (v. 410/1020), en-Nablusî (v. 1143/1731) gibi alimler, rüyada Allah'ı görmenin çok güzel manalarının olduğunu, bunun o kişinin amelinin kabul edildiği anlamına geldiğini ve o kişinin cennete gideceğinin habercisi olduğunu söylemişlerdir³⁰.

23) Bkz. Davudoğlu, X/23-24.

24) et-Tirmizî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 2. Ayrıca bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bîr, 5; İbn Mâce, Kitâbu Ta'bîri'r-Ru'yâ, 1; Mâlik, Kitâbu'r-Ru'yâ, 2-3. Hadisin farklı varyantları ve yorumu için bkz. el-Askalanî, XII/392.

25) Bkz. et-Tirmizî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 3; İbn Mâce, Kitâbu Ta'bîri'r-Ru'yâ, 1; ed-Dâremî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 1; Mâlik, Kitâbu'r-Ru'yâ, 4.

26) Bkz. İbn Sîrîn, *Tefsîru'l-Ahlâmî'l-Kebîr*, 32-35.

27) Bkz. ed-Dâremî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 12.

28) Ahmed eş-Şîrbâsî, *Yeselûneke fi'd-Dîni ve'l-Hayâh*, Dâru'l-Ceyl, Beyrût tarih yok, II/404.

29) Davudoğlu, X/27.

30) Bkz. İbn Sîrîn, *Kitâbu Ta'bîri'r-Ru'yâ*, el-Mektebetu's-Sakâfiyye, Beyrût tarih yok, 4; Ebû Saîd ed-Dîneverî, *Kitâbu't-Ta'bîr fi'r-Ru'yâ ev el-Kâdiri fi't-Ta'bîr*, (Tahk. F. Sa'd), Alemu'l-Kutub, Beyrût 1417/1997, I/117-1210; Abdülğânî en-Nablusî, *Ta'îmu'l-Enâm fi Ta'bîri'l-Menâm*, (*Muntehebu'l-Kelâm fi Tefsîri'l-Ahlâm* ile birlikte), Dâru'l-Kutubi'l-İlimiyye, Beyrût tarih yok, 8-10. Ayrıca ed-Dâremî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 12.

5 - Peygamber Hz. Muhammed'i Rüyada Görmek

Hz. Peygamber'i rüyada görmeye gelince, bizzat kendisi buna işaret etmiş ve "sizden kim beni rüyasında görse, bilsin ki o gerçekten beni görmüştür; çünkü şeytan benim suretime giremez" demiştir³¹. Bundan anlıyoruz ki, şeytan icabında bazı varlıkların suretine girerek rüyada farklı şekillerde görünebilir, fakat alimlerin ekseriyetine göre Hz. Peygamber'in suretine giremez³². Ona atfedilen başka bir söze göre, o şöyle demiştir: "Beni rüyasında gören, uyanık haldeyken görmüş gibidir; zira şeytan benim kılığımı giremez."³³ Hz. Peygamber, bazı hadislerinde, kendisini görenin, hakkı, gerçeği, doğruyu gördüğünü de söylemiştir³⁴. İbn Sîrîn Hz. Peygamber'i rüyada görmeyi hayırla yorumuştur³⁵.

Gazzâlî (v. 5050/1111), uykuda görülen rüyalarla ölümlerin hallerinin bilineceğine temas eder; başta Hz. Peygamber olmak üzere daha önce ölmüş olanların rüyada görülen hallerine dair pek çok örnek verir ve bunların doğru rüyalar olduğunu söyler³⁶. Ona göre, bir kişi öldüğünde, içinde yaşamakta olduğumuz şehadet aleminde çıkar, gayb ve melekût alemine geçer. O alemde, dünya hayatında kullanılan gözle bir şey görülmez, oradakileri görmek için başka bir göze ihtiyaç vardır ki, o da kalp gözüdür. Ne var ki pek çok insanın kalp gözü, şehevî duygular ve dünyevî meşgalelerle örtülüp kapatılmış, görmez hale getirilmiştir. Oradaki hâdiseleri görmek için, mutlaka kalp gözünü örten perdenin ortadan kaldırılması gerekir. Peygamberler ve velilerin kalp gözü açık olduğu için, onlar bu alemdeki hâdiseleri müşahede edebiliyorlar. Bunların dışındaki insanlar, bu alemi ancak rüyada müşahede edebilirler. Sözüne güvenilen, herkesin faydalanacağı hayırlı işler yapan iyi insanların kalp gözleri, bu alemde bazı hadiseleri seyredebilir, ölümleri görebilir. Ayrıca böyle bir kişi, rüyasında, kâinatın yaratıldığı günden bu yana, alemde cereyan etmiş ve kıyamete kadar da edecek olan her şeyin nakşedilmiş olduğu Levh-i Mahfûz adındaki, ilâhî bilginin saklı olduğu ilim hazinesini de müşahede edebilir. Ancak, o alemdeki olaylar ve Levh-i Mahfûz'da yazılı bilgiler, insanların bildiği tarzda değildir. Onlar, o aleme mahsus bir şekildedirler ve o şekilde de kalp gözü açık kişinin gönlüne yansır. Tıpkı bir aynadaki görüntülerin, onun karşısına konulan başka bir aynada yansması gibi... Bu alemdeki bilgiler ve olaylar, kalbi saf ve temiz olan, kötülüklerden uzak duran ve herkesin hayırına işler yapan iyi insanların rüyalarında kalplerine yansır. Ancak o kişi uyandığında onları farklı sembollerle, farklı şekillerde hatırlar ve ona göre de anlatır. Bu sembollerin gerçekte ne anlama geldiğini bilen yetenekli rüya tabircileri, o kişinin gördüğü rüyayı tam ve doğru bir şekilde yorumlar ve yorumladığı gibi de çı-

31) el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bir, 10; Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 11-13; İbn Mâce, Kitâbu Ta'birü'r-Ru'yâ, 2; et-Tirmizî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 4; ed-Dâremî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 4.

32) Bkz. Canan, III/420.

33) Bkz. Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 11.

34) Bkz. Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 11; Bedruddîn Muhammed b. Ahmed el-Aynî, *Umdetu'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, ts., XXIV/140-141.

35) Bkz. İbn Sîrîn, Kitâbu Ta'birü'r-Ruyâ, 5; aynı müellif, *Tefsîru'l-Ahlâmî'l-Kebîr*, 40-43.

36) Bkz. Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed el-Gazzâlî, *İhyâu'Ulûmi'd-Dîn*, Dâru'n-Nedveti'l-Cedîde, Beyrût, tarih yok, IV/506-510. Ayrıca bkz. Celâluddin es-Suyûtî, *Şerhu's-Sudûr bi Şerhi Hâli'l-Mevtâ ve'l-Kubûr*, (*Büşra'l-Keib bi Likâi'l-Habîb* adlı eserle birlikte), Buyrût 1418/1997, 276-296.

kar. Çünkü bu, doğru bir rüyadır ve ehil bir kimse tarafından doğru olarak yorumlanmıştır. İşte peygamberlerin gördüğü rüyalar ve yaptıkları rüya yorumları böyledir. Bu yüzden de Hz. Peygamber, -bu tür rüyaları kast ederek-, “rüya, peygamberliğin kırkaltı cüzünden bir cüzdür” demiştir. Ancak, yalancı, güvensiz, çok günah işleyen kimselerin durumları bundan farklıdır; onların gördüğü rüyalar gerçeği yansıtmayan karmakarışık ve anlamsız rüyalar³⁷. Bütün bunlar bize, Hz. Peygamber de dahil, daha önce yaşayıp ölmüş peygamberler ve bunların dışındaki insanların rüyada görülebileceğini göstermektedir.

6 - Hz. Peygamber'in Gördüğü Rüyalar ve Bunlarla İlgili Yaptığı Yorumlar

Kaynaklarımızda görmüş olduğu pek çok rüyasından bahsedilen Hz. Peygamber, bizzat kendisi bu rüyaları tabir etmiştir. Nitekim onu şöyle derken görüyoruz: “*Bir gece rüyamda Ukbe b. Nâfi'in evinde olduğumuzu gördüm. Bize İbn Tâb hurmalarından getirildi. Bunu, dünyada yücelik, ahirette de hayırlı sonuç bizim olacak; dinimiz de kemale erdi ve istikrar buldu diye yorumladım.*”³⁸ Hz. Muhammed, gördüğü başka rüyalarından da bahsetmiş ve onları da yorumlamıştır³⁹. Bunlar genelde Hz. Peygamber'in hayatında veya ondan sonra tezahür edecek olaylarla ilgilidir. Nitekim bunların bir kısmında gördüklerini, Medine'ye yaptığı hicret; Bedir ve Uhut harbi ile Mekke'nin fethi gibi daha sonraları gerçekleşen olaylarla yorumlamıştır⁴⁰. Hz. Peygamber daha Mekke'deyken, oradan, içinde hurmaların bulunduğu bir şehre göç ettiğini görmüştür. Bu şehrin, eski adı Yesrib olan Medine veya Bahreyn'de bulunan Hacer diye bir şehir olduğunu vehmetmiştir. Ancak daha sonra bunun Medine olduğu gerçekleşmiştir⁴¹. Bir keresinde rüyasında, elinde bir kılıç bulunduğunu ve o kılıcı şiddetli bir şekilde salladığını; kılıcın ön kısmının kırılıp düştüğünü; ikinci kez salladığında ise, kılıcın kırılan parçasının, eskisinden daha güzel olarak yerine geldiğini gördüğünü anlatan Hz. Peygamber, kılıcın kırılmasını, Uhud savaşındaki yenilgiye, eskisinden daha güzel bir şekilde yerine gelmesini de Mekke'nin fethine hamletmiştir⁴². Yine o bu babta gördüğü bir rüyada, bazı sığırların boğazlandığını gördüğünü söylemiş ve bunu, Uhud savaşında şehid edilen ashabına yorumlamıştır⁴³.

O, bazı rüyalarının kendisinden sonra gelecek halifeler ve ümmetinin halleri ile ilgili olduğuna işaret etmiştir⁴⁴. Hz. Peygamber'in ashabından Enes b. Mâlik'in naklettiğine göre o, gündüz Ummu Harâm adında kadın bir sahabinin evine gitmiş; orada uykuya dalmış; bir süre sonra gülmüseyerek uyanmış; niçin güldüğünü soran Ummu Harâm'a şöyle demiştir: “Bana ümmetimden Allah yolunda savaşan bir gurup gösterildi de onlar

37) Bkz. el-Gazâlî, 504-506.

38) Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 18.

39) Bunlar için bkz. Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 18-22; et-Tirmizî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 9.

40) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bîr, 44; Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 20-21; İbn Mâce, Kitâbu Ta'bîri'r-Ru'yâ, 10.

41) Bkz. Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 20.

42) el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bîr, 44; İbn Mâce, Kitâbu Ta'bîri'r-Ru'yâ, 10; ed-Dâremî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 13.

43) Bkz. Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 20; İbn Mâce, Kitâbu Ta'bîri'r-Ru'yâ, 10; ed-Dâremî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 13.

44) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bîr, 28-30.

gemilere binmiş olarak şu denizin (Akdeniz) üzerinde ellerinde bir takım esirler olduğu halde gidiyorlardı. Ummu Harâm, "Ey Allah'ın elçisi, beni de onlardan kılması için Allah'a dua et!" deyince, Hz. Peygamber, "sen onlardansın!" demiştir. Hadisi nakleden der ki: Gerçekten de yıllar sonra Muaviye'nin halifeliği zamanında bu kadın Kıbrıs adasına savaşa giden bir gurup askere katılarak gemiye bindi ve Kıbrıs'a gitti. Sonra da orada öldü⁴⁵.

Hız. Peygamber diğler bir rüyasında, Medine'den kapkara bir kadının çıkıp Cuhfe denilen yere gittiğini görmüş ve bunu, Medine'deki veba hastalığının buradan çıkıp Cuhfe'ye gideceğı şeklinde yorumlamıştır⁴⁶.

O'nun gördüğünü söylediğı ilginç rüyalardan biri de Hız. İsa ve Deccâl ile ilgilidir. Buna göre o, rüyasında, Kâbe'yi tavaf eden düz saçlı, kumral benizli yakışıklı bir adam görmüş; "bu kim?" diye sorunca, "o Meryem oğlu Mesîh'tir" denilmiştir. Sonra çirkin yapılı, sağ gözü kör birini görmüş ve ona bunun Deccâl olduğu söylenmiştir⁴⁷.

Hız. Peygamber aynı zamanda daha sonraları evleneceğı Hız. Aişe'yi de rüyasında görmüştür. Bu konudaki hadislerde belirtildiğine göre, Hız. Peygamber, Aişe'yle evlenmeden önce, onu iki kez ipekler içinde sarılı vaziyette melek tarafından taşınırken görmüş; "şayet bu Allah'tansa, gerçekleşecektir" demiştir. Meleğe, o sarılı şeyi açmasını söylemiş; melek açınca orada Aişe'yi görmüştür⁴⁸.

Zaman zaman rüyasında bir şeyler içtiğini gören Hız. Peygamber, içtiğı şeyi ashabına yorumlamıştır. Bunların birinde kendisine rüyasında süt ikram edildiğini, kana kana içtikten sonra arta kalanını Hız. Ömer'e verdiğini söylemiş; "bunu nasıl tabir ediyorsunuz?" diye sorulunca da, "ilim" diye cevap vermiştir⁴⁹.

Hız. Peygamber, rüyasında, bazı insanlar gördüğünü; bunların bir kısmının üzerindeki gömleğın kısa, bir kısmınınınin ise biraz daha uzun olduğunu gördüğünü, daha sonra da Ömer'i üzerinde herkesinkinden daha uzun bir elbiseyle gördüğünü söylemiş ve bunu da "din" ile tabir etmiştir⁵⁰.

Bir keresinde rüyasında iki koluna iki altın bileziğın takıldığını görmüş. Bunları hoş karşılamayınca, ona söz konusu iki bileziğe üflemesi söylenmiş, o da üflemiş; bilezikler uçup gitmiştir. Hız. Peygamber bunu, yakında çıkacak olan iki yalancı peygambere yorumuştur. Hadisi rivayet edenlerden biri olan Ubeydullah, o iki yalancının, peygamberlik iddiasında bulunan el-Ansî ile Museylime olduğunu söylemiştir⁵¹.

Hız. Peygamber bazen rüyasında cenneti ve oradakilerin ahvaline dair hususları, ayrıca cehennemi ve oradakilerin durumunu gördüğünü de söylemiştir. Konuyla ilgili

45) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bir, 12.

46) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bir, 41-43; et-Tirmizî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 10; İbn Mâce, Kitâbu Ta'birü'r-Ru'yâ, 10.

47) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bir, 11, 33, 37.

48) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bir, 21.

49) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bir, 15-16, 34; et-Tirmizî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 9; ed-Dâremî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 13.

50) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bir, 17-18; et-Tirmizî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 9; ed-Dâremî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 13.

51) el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bir, 38, 40; Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 21-22; İbn Mâce, Kitâbu Ta'birü'r-Ru'yâ, 10.

uzunca bir rüyasında, iki melek⁵² tarafından alınıp götürüldüğünü ve cehennemden kendisine gösterildiğini anlatmıştır. Hadiste belirtildiğine göre Hz. Peygamber; orada, ibadetlerini samimiyetsizce yapan, yalan söyleyen, zina yapan, faiz yiyen vs. kişilerin gördükleri azabı müşahede etmiştir⁵³. Yine aynı rüyada kendisine bedenlerinin yarısı güzel, yarısı çirkin insanlar gösterildiğini anlatan Hz. Peygamber, bunlara orada bulunan ve bembeyaz olan bir nehre girmelerinin emredildiğini; nehirden çıkan bu insanların son derece güzel bir şekil aldıklarını anlatmıştır. Oldukça uzun olan bu rüyanın başka bir yerinde Hz. Peygamber'e Adn cenneti ve kendisinin oradaki yeri de gösterilmiştir. O, çok beğenip hayran kaldığı bu yere girmek istemiş, fakat melekler, "şimdi olmaz, daha sonra gireceksin" demişlerdir. Bu rüyada Hz. Peygamber, kendisine gösterilen, fakat kim olduklarını, niçin bu halde bulduklarını bilmediği ve durumu çok ilginç olan bu kişilerin kimler olduğunu sormuş, melekler de ona, bunların kim olduklarını ve niçin bu halde bulduklarını anlatmışlardır. Biraz evvel bunlardan çok kötü durumda olarak gördüklerinin, dünyada, ibadetlerini samimiyetsizce yapan, yalan söyleyen, zina yapan, faiz yiyen vs. kişiler olduğunu söylediğini zikretmiştik. İyi durumda gördüklerine gelince, bu kişilerden biri, içinde her türlü nimetin bulunduğu bir bahçede bulunan uzun boylu bir adam ve çevresini sarmış çocuklardır. Melekler Hz. Peygamber'e, bu adamın İbrahim peygamber olduğunu, etrafındaki çocukların da günahsız bir şekilde fitrat üzere ölen çocuklar olduğunu söylemişlerdir. Hz. Peygamber, bunu ashabına anlatınca, onlar, "Ey Allah'ın elçisi, müşriklerin (ve müslümanların dışındakilerin) küçük yaşta ölmüş çocukları da mı oradaydılar?" diye sormuşlar. O da, "evet, müşriklerin evlatları da oradaydılar" demiştir. Hz. Peygamber, rüyada gördüğü ve bedenlerinin yarısı güzel, yarısı çirkin olan, sonra da bembeyaz bir nehre girerek çok güzel bir şekilde oradan çıkan insanları da, dünya hayatında iyi ve kötü amelleri birbirine karıştıran kimseler olduğunu söylemiş; Allah'ın, bunların kötü amellerini af ederek, onları cennete koyduğuna işaret etmiştir⁵⁴.

Hz. Peygamber başka bir rüyasında, cennette çok güzel bir kasır görmüş, bunun kime ait olduğunu sorunca, onun Hz. Ömer'in olduğu kendisine haber verilmiştir⁵⁵. As-haptan Abdullah b. Ömer'in de rüyasında melekleri, cehennemi ve oradaki insanların ahvalini gördüğü belirtilmektedir. Bu rüya Hz. Peygamber'e anlatılmış, o da rüyada cenneti görmeyi, "iyi bir insan olma"ya hamletmiştir⁵⁶. Bunların dışında daha pek çok kişinin öldükten sonraki hayat ve oradaki ahval ile ilgili rüyalar gördükleri nakledilmektedir⁵⁷. Biz yukarıda bunları görmenin mümkün olduğuna dair bilgiler verdik.

7 - Hz. Peygamber'in, Ashabının Rüyalarını Yorumlaması

Hz. Peygamber, ashabının gördüğü rüyaları yorumladığı gibi, başkalarının o rüyaları yorumlamasını da uygun görmüştür. Bazı rivayetlerde ashabının gördükleri rüyaları

52) Bazı rivayetlerde bu iki meleğin Cebrâil ve Mikâil olduğu belirtilmektedir. (Bkz. es-Suyûtî, Şerhu's-Sudûr, 165-171.

53) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bir, 48.

54) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bir, 48.

55) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bir, 31-32.

56) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bir, 35-36; İbn Mâce, Kitâbu Ta'birü'r-Ru'yâ, 10; ed-Dâremî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 13.

57) Bkz. İbn Ebî Dünyâ, el-Menâmât, (Tahk. M.S. İbrahim), Mektebetü'l-Kur'ân, el-Kâhire tarih yok, 44-188; el-Gazâlî, IV/506-510; es-Suyûtî, Şerhu's-Sudûr, 276-296.

ona anlattıkları, onun da bunları tevil ettiği belirtilmektedir⁵⁸. Nitekim, yahudi iken müs-lüman olan Abdullah b. Selâm adlı sahâbi, ona, rüyasında bir bahçede olduğunu gördü-ğünü söylemiş, sonra da şöyle devam etmiştir: Bahçenin ortasında bir direk, direğin te-pesinde bir sağlam ip vardı. Bana, “ona tutun” denildi. Ben yapamayacağımı söyleyin-ce, biri bana yardım etti, ben de onu tuttum. Sonra onu tutuyor olduğum halde uyandım.” Hz. Peygamber, Abdullah’ın bu rüyasını şöyle yorumlamıştır: “O bahçe, İslam bahçesi-dir; o direk, İslam direğidir; tuttuğun sağlam ip ise, Allah’ın kopmayan sağlam ipi olan bu dindir ki, sen ölünceye kadar onun üzerinde kalacaksın.”⁵⁹

Hz. Peygamber, bilhassa sabah namazından sonra ashâbının rüyalarını tabire zaman ayırırdı ve “*içini-den kim bir rüya görmüşse anlatsın ki ben onu yorumlayayım*” derdi⁶⁰. Yine böyle dediği bir günde, adamın biri dedi ki: “Ey Allah’ın elçisi! Ben bu gece rü-yamda bir bulut parçası gördüm ki, ondan bal ve yağ akıyordu. Bazı insanlar ondan avuç avuç alıyorlardı; bazıları ise ancak az bir kısmını alabiliyorlardı. Ayrıca gördüm ki, gök-ten yere doğru bir ip uzanmış ve sen o ipe tutunup yükseliyorsun. Ardından başka bir adam ona tutundu ve yükseldi. Sonra başka bir adam tutunup yükseldi. Sonra başka bir adam ona tutunduğu sırada, ip koptu; fakat sonra ip ona ulaştı ve o da yükseldi.” Daha Hz. Peygamber yoruma başlamadan, orada bulunan Hz. Ebubekir, “Ey Allah’ın elçisi, izin versen de ben onu yorumlasam” dedi. Hz. Peygamber “yorumla!” dedi. Bunun üze-rine Ebubekir dedi ki: Bulut, İslam bulutudur. Ondan akan bal ve yağ ise Kur’an’dır; onun tatlılığı ve yumuşaklığıdır; ondan avuç avuç alanlar Kur’an’ı çok okuyanlardır; az alanlar ise onu az okuyanlardır. Gökten yere uzanan ip, senin üzerinde bulunduğun hak-tır; sen onu tutuyorsun ve Allah seni onunla yüceltiyor. Ardından gelen biri onu tutuyor ve o da yükseliyor, sonra başka bir adam onu tutuyor ve o da onunla yükseliyor; sonra başka bir adam onu tutuyor, fakta ip kesiliyor, ama ona ulaştırılıyor ve o da onunla yük-seliyor. Haber ver ey Allah’ın elçisi, yorumumda isabet mi ettim, yoksa yanlış mı yap-tım? Hz. Peygamber dedi ki: “Bir kısmında isabet ettin; diğer bir kısmında ise hata yap-tın!”⁶¹

Daha sonraki dönemlerde bu hadiste geçen ve Hz. Peygamber’in ardından ipe tutu-narak yücelere çıktığı belirtilen kişilerin, ondan sonra gelen halifeler olduğu söylenmiş; rüya bu şekilde yorumlanmıştır⁶². Hz. Peygamber’in ashâbının gördüğü rüyaları yorum-lamasına dair daha başka örnekler de vardır⁶³.

Bir gün Ümmü’l-Fadl adındaki bir kadın sahâbi, Hz. Peygamber’e gelerek şöyle de-di: “Rüyamda gördüm ki, sanki evimde senin bir parçan var.” Hz. Peygamber, “gördü-ğün rüya hayırdır; Fâtıma bir erkek çocuk doğuracak, sen de onu emzireceksin” der. Rü-

58) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu’t-Ta’bîr, 35-36.

59) el-Buhârî, Kitâbu’t-Ta’bîr, 23.

60) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu’t-Ta’bîr, 48; Bkz. Müslim, Kitâbu’r-Ru’yâ, 23; Mâlik, Kitâbu’r-Ru’yâ, 2.

61) el-Buhârî, Kitâbu’t-Ta’bîr, 47; Müslim, Kitâbu’r-Ru’yâ, 18; İbn Mâce, Kitâbu Ta’bîri’r-Ru’yâ, 10; et-Tirmizî, Kitâbu’r-Ru’yâ, 10; ed-Dâremî, Kitâbu’r-Ru’yâ, 13. Ebûbekir’in nerelerde hata yaptığı, başka bir rivayette geçmekte ve bu hatalar açıklanmaktadır. (Bkz. Abdulaziz ed-Debbâğ, *Kitâbu’l-İbrîz*, (Derl. Ahmed b. Mübârek; terc. A. Arıç - H.M. Yeniler), Seha Neşriyat, İstanbul 1997, 80-84.

62) Bkz. İbn Hacer, XII/456-457; el-Aynî, XXIV/170; Davudoğlu, XI/32-33; Canan, III/445-446.

63) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu’t-Ta’bîr, 19, 23-25, 27; İbn Mâce, Kitâbu Ta’bîri’r-Ru’yâ, 10.

veya gören Ümmü'l-Fadl, bir süre sonra, Hz. Peygamber'in kızı Fâtıma'nın Hasan'ı dünyaya getirdiğini ve kendisinin de onu bir süre emzirdiğini anlatmıştır⁶⁴.

Talha b. Ubeydullah, bir gün rüyasında, biri savaşarak şehid düşen, diğeri de ondan bir yıl sonra vefat eden iki müslümanı görür. Sonradan vefat eden, şehit olandan daha fazla ikrama mazhar olur. Talha bunu çok yadırgar. Uyandığında da bunu insanlara anlatır ve hayretini ifade eder. Talha'nın gördüğü rüya ve onun bundan dolayı duyduğu şaşkınlık Hz. Peygamber'e ulaşır. O, Talha'ya der ki: Bunun nesi senin tuhafına gidiyor? O şöyle cevap verir: Ey Allah'ın elçisi, şu, Allah yolunda ölüp şehit oldu, oysa öteki ondan önce cennete girdi. O zaman Hz. Peygamber der ki: Bu, şehit olandan sonra bir yıl daha yaşamadı mı? Ramazan ayına erişip oruç tuttu ve bir yıl boyunca namaz kıldı, öyle değil mi? İşte bu yüzden o ikisi arasında, yer ile gök arasındaki mesafe kadar fark vardır."⁶⁵

Hz. Peygamber, ayrıca amcası Abbasi'nin, rüyasında, sanki güneşin yerde olduğunu ve oradan göğe yükseldiğini gördüğünü anlatınca, "o, senin yeğenindir" demiş, yani kendisini kast etmiştir⁶⁶.

Zaman zaman Hz. Peygamber'in bazı rüyaları yorumlamadığı ve anlatılan rüyadan rahatsız olduğu da olmuştur. Bu durum, özellikle üstünlük ve siyasal mesaj içerikli rüyalarda görülmektedir. Nitekim, rüyasında gökten bir terazinin indirildiğini; önce kendisi ile Ebûbekir'in tartıldığını ve kendisinin ağır bastığını; sonra Ebûbekir ile Ömer'in tartıldığını ve Ebûbekir'in ağır bastığını; sonra da Ömer ile Osman'ın tartıldığını ve Ömer'in ağır bastığını, ardından da terazinin kaldırıldığını gördüğünü söyleyen bir sahibinin bu rüyasından dolayı Hz. Peygamber'in rahatsız olduğu ve yüzünün renginin değiştiği rivayet edilmektedir⁶⁷.

Hz. Peygamber, ashabının rüyalarını tabir ettiği gibi, aynı zamanda rüya tabiri konusunda onlara önemli bir kriter de öğretmiştir. ed-Dâremî'nin rivayet ettiği bir hadise göre, kadının biri, kocasından hamile olduğu halde, kocası onu bırakıp ticaret için şehir dışına çıkmıştı. Onun ardından kadın bir rüya görmüş; rüyasında evinin direğinin çöktüğünü ve şaşı bir erkek çocuk dünyaya getirdiğini görmüş. Hz. Peygamber, kadının kendisine anlattığı bu rüyayı, "senin kocan Allah'ın izniyle sana iyi bir şekilde ve sağlam olarak dönecek; ayrıca sen iyi bir çocuk dünyaya getireceksin" diyerek yorumlamıştır. Kadın bu rüyayı birkaç kez görmüş, her defasında gelip Hz. Peygamber'e anlatmış, o da hep aynı şekilde yorumlamıştır. Hz. Peygamber'in evde olmadığı bir günde yine aynı kadın, aynı rüyayı görmüş ve evde bulamadığı Hz. Peygamber yerine, eşi Aişe'ye anlatmıştır. Hz. Aişe, "eğer dediklerin doğrusa, kocan ölecek ve sen kötü bir çocuk dünyaya getireceksin" demiştir. Kadın çok üzülmüş ve oturup ağlamıştır. O arada Hz. Peygamber gelmiş, durumu öğrenince, Aişe'ye demiş ki: Bir müslümanın rüyasını yorumladığın zaman, onu hayra yor. Zira rüya, yorumlandığı gibi çıkabilir. Hz. Aişe diyor ki: Tıpkı yorumladığı

64) İbn Mâce, Kitâbu Ta'bîri'r-Ru'yâ, 10.

65) İbn Mâce, Kitâbu Ta'bîri'r-Ru'yâ, 10.

66) ed-Dâremî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 13.

67) Bkz. et-Tirmizi, Kitâbu'r-Ru'yâ, 10.

ğım gibi kadının kocası öldü ve kadın kötü bir çocuk doğurdu.”⁶⁸ Bundan şu esası çıkarıyoruz ki, rüya yorumlanırken, iyiye hamledilmeli, ondan iyi manalar çıkarılmalıdır.

Hız. Peygamber döneminde yaşanmış toplu rüya (gurup rüyası) örneklerine de rastlamak mümkündür. Kadir gecesi, Kur'an'ın inmeye başladığı gece olması hasebiyle çok önemli bir gecedir. Fakat bu gecenin hangi gece olduğu, kesin olarak bilinmemektedir. Hız. Peygamber'in ashabi, Kadir gecesinin hangi gece olduğunu öğrenmek için bazı araştırmalar yapmış; bu maksatla zaman zaman Hız. Peygamber'e sorular sormuşlardır. Ancak net bir cevap alamamışlardır. Ashabın, bu gecenin hangi gece olduğunu öğrenmek için rüyaya başvurduğu da görülmektedir. Konuyla ilgili rivayetlerden anlaşıldığına göre bir gurup sahabi, Kadir gecesinin hangi gece olduğunu tesbit etmek amacıyla rüyaya yatmıştır⁶⁹. Farklı zamanlarda ve birbirinden habersiz olarak rüyaya yattıkları anlaşılabilir insanlar, daha sonra rüyalarını Hız. Peygamber'e anlatmışlardır. Hız. Peygamber, kendisine anlatılan konuyla ilgili rüyaları dinledikten sonra, “görüyorum ki, rüyalarınız, Kadir gecesinin Ramazan ayının son yedi günü içinde olduğuna işaret etmektedir. O halde, Kadir gecesini bu son yedi gün içinde arayınız” demiştir⁷⁰. Bu rivayet, hem toplu rüyaların önemini, hem de bu şekilde görülen rüyaların doğruya işaret ettiğini göstermektedir⁷¹.

8 - Rüya, Nesnelere ve Renkler

Yukarıda rüyada görülen bazı nesnelere dair bazı örnekler verdik. ed-Dâremî'nin naklettiğine göre, ashab, rüyada süt görmenin doğallığa, sadeliğe ve temizliğe delalet ettiğini; gemi görmenin kurtuluşa, deve görmenin üzüntüye ve kadın görmenin de hayra işaret ettiğini söylemişlerdir⁷². Hız. Peygamber'in, “akan çeşme”yi rüyada görmenin, kişinin amelinde tekabül ettiğini belirttiği nakledilmektedir⁷³. Ayrıca rüyada ayağında bağ görmenin güzel bir anlam ifade ettiği ve dinde sebat anlamına geldiği; boynunda bukağı görmenin ise kötü bir anlamı olduğu ve azap göreceklere alameti olduğu da belirtilmiştir⁷⁴. Renklerle ilgili de bazı yorumlar yapılmıştır. Genel İslami anlayışa göre yeşil renk, bolluk, bereket, hayat, canlılık, mutluluk, umut, huzur anlamlarını içerir⁷⁵. Biraz evvel, ed-Dâremî'den yaptığımız alıntıda, ashabın rüyada görülen bazı nesnelere yorumladığını vermiştik. İşte bu rivayette belirtildiğine göre, bazı sahabeler rüyada “yeşillik” görmenin, “cennet” anlamına geldiğini söylemişlerdir⁷⁶. Beyaz rengin de iyi anlamlara geldiği anlaşılmaktadır. Nitekim Hız. Peygamber, peygamber olduğunu ilan etmeden önce ölen Varaka b. Nevfel'i, -ki bu kişi karısı Hatice'nin amcası olup, Hız. Peygamber'e peygamber olacağını bildiren ilk kişidir- rüyasında beyaz elbise-

68) ed-Dâremî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 13.

69) el-Aynî, XXIV/137.

70) el-Buhârî, Kitâbu Fadli Leyleti'l-Kadr, 2. Ayrıca et-Tabîr, 8.

71) İbn Hacer, XII/397;

72) ed-Dâremî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 13.

73) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bir, 27.

74) Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 6; et-Timizi, Kitâbu'r-Ru'yâ, 1.

75) Necmettin Şahiner, *Siyah ve Yeşil Kur'an'da Renk Sembolizmi*, İnsan Yay., İstanbul 1999, 90.

76) Bkz. ed-Dâremî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 13.

ler içinde gördüğünü; bunu onun cehennemde olmadığı anlamına geldiğini; çünkü cehennemde olana beyaz renk elbise giydirilmediğini söylemiştir⁷⁷. Bundan hareketle rüya yorumcuları, “ölen bir kişinin rüyada beyaz elbiseler içinde görülmesi, onun iyi halde bulunduğuna ve cennet ehlinde olduğuna delalet eder” demişlerdir⁷⁸.

9 - Rüya, Ahlak ve Zaman

Hız. Peygamber, bir sözünde, “en doğru rüyalar seher vakti görülen rüyalar” demiştir⁷⁹. O, hem seher vakti görülen rüyaya büyük önem vermiş, hem de rüyayı sabah vakti yorumlamanın daha doğru olacağını belirtmiştir. O yüzden yukarıda da geçtiği üzere, zaman zaman sabah namazından sonra, ashabına, “Var mı içinizden rüya gören? Sorun ki, tabir edeyim” demiş ve çoğunlukla ashabının rüyalarını bu vakitte yorumlamıştır⁸⁰. Elbette bunun bir anlamı olmalıdır. Bazı alimler, bu vakitte rüyayı görenin, onu tam olarak hatırlayabildiğini; yorumlayacak kişinin de, henüz zihni başka şeylerle meşgul olmadığından, daha isabetli yorumlar yapabileceğini belirtmekte; o açıdan “bu vakit, rüya yorumu için en uygun vakittir” demektedirler⁸¹.

O ayrıca kıyamete yakın zamanlarda müslümanların rüyalarının çoğunlukla doğru çıkacağını belirtmiş ve “en doğru rüya göreniniz, konuşmasında en doğru olanınızdır” demiştir⁸². Bazı alimler hadiste geçen “zamanın yaklaşması” ibaresini, kıyametin vaktinin yaklaşması değil de, gece ve gündüzün yılın belli zamanlarında (ilkbahar ve sonbaharda) eşitlenmesi şeklinde değerlendirmişlerdir. Alimler bu dönemlerde insan tabiatının mutedil bir hal aldığını, böyle bir durumda görülen rüyanın daha doğru olacağını söylemişlerdir⁸³.

Yukarıda muhtelif yerlerde salih, dürüst, hayırlı ameller işleyenlerin rüyalarının doğruluğuna, buna karşılık yalancı, güvensiz, kötülükler yapan, günah işleyen kişilerin rüyalarının da yalan olduğuna dair rivayetleri zikrettik. Bu bağlamda Hız. Peygamber, iyi ve doğru rüyaların, salih, dürüst insanlardan; kötü rüyaların ise, yalancı ve günahkar insanlardan sadır olduğunu belirtmişti. Alimler, bu sözün genellik ifade ettiğini; yani genel itibarıyla doğru rüyaların, doğru sözlü insanlar; yalan rüyaların da kötü fiiller işleyenler tarafından görüldüğünün kast edildiğini belirtmektedirler. Buna göre, iyi bir insan, anlamsız, saçma, yalan bir rüya görebileceği gibi, kötü bir insan da, doğru, derin anlamlar taşıyan iyi bir rüya görebilir⁸⁴. Nitekim, Kur'an'da kötü eylemler icra eden ve Yusuf ile birlikte zindana atılan iki genç, doğru rüya görmüşler ve rüyaları da gerçekleşmiştir⁸⁵.

77) Bkz. et-Tirmizî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 10.

78) Canan, III/448.

79) et-Timizi, Kitâbu'r-Ru'yâ, 3; ed-Dâremî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 9.

80) Bkz. el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bîr, 48; Bkz. Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 23; Mâlik, Kitâbu'r-Ru'yâ, 2.

81) Canan, III/430.

82) el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bîr, 26; Müslim, Kitâbu'r-Ru'yâ, 6. Ayrıca bkz. İbn Mâce, Kitâbu Ta'bîri'r-Ru'yâ, 9; et-Tirmizî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 1; ed-Dâremî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 7.

83) Bkz. Canan, III/413-414.

84) el-Askalânî, Fethu'l-Bârî, XII/379.

85) Bkz. Kur'an, Yûsuf, 12/36-42.

Hz. Peygamber, ayrıca yalan rüyadan sakındırmış; görmediği halde “rüyamda şunu gördüm” diyenin kıyamette sorumlu tutulacağını haber vermiştir⁸⁶.

10 - Rüyada Öleceğini Görmek

Kaynaklarımızda Hz. Peygamber’in vefatından sonra yönetici olarak onun yerine geçen halifelerden Hz. Ömer ve Hz. Osman’ın, rüyalarında öleceklerini gördükleri anlatılmaktadır. Hz. Ömer, rüyasında bir horozun kendisini gagaladığını görmüş ve bunu “öldürüleceği” şeklinde yorumlamıştır⁸⁷. Hz. Osman ise, rüyasında Hz. Peygamber’i gördüğünü, kendisine, “akşam iftarını bizim yanımızda yapacaksın” dediğini nakletmiştir⁸⁸. Abdullah b. Abbas da, rüyasında, Hz. Peygamber’i, elinde bir şişe kan olduğu halde ve kendisine, bunun torunu Hüseyin’in kanı olduğunu söylerken gördüğünü anlatmıştır. İbn Abbas’ın bu rüyayı görmesinden kısa bir süre sonra Hz. Hüseyin şehid edilmiştir⁸⁹.

Sonuç

Bütün bu zikredilenler, rüyanın, Hz. Peygamber’in hayatında ne kadar önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Hz. Peygamber de herkes gibi rüya görmüş ve gördüğü rüyaları ashabına anlatarak, onlarla paylaşmıştır. Onun gördüğü rüyaların dünyevî olanlarının gerçekleştikleri rivayetlerden anlaşılmalıdır. Bu, onun ahiret hayatına yönelik gördüğü rüyaların ve yaptığı yorumların da aynen ortaya çıkacağına delildir. Unutmamak gerekir ki, o bir peygamber idi ve elbetteki rüyalarının da böyle bir boyutu olacaktır. Bununla beraber o, sadece kendi gördüğü rüyaların değil, genel olarak tüm rüyaların peygamberlikle olan ilgisine işaret etmiştir. Ayrıca yine yukarıda geçen bilgilerden anlaşıldığı üzere o, rüyaların, peygamberliğin sona ermesinin ardından, insanlara doğru ve güzel haberler veren “müjdeleyiciler” olarak devam edeceğini belirtmiştir. Hz. Peygamber, korkunç rüyalar görenlerin, bunları anlatmamasını ve bu tür rüyaların zararlarından korunmak için Allah’a sığınmalarını tavsiye etmiştir. İyi rüyalar görenlerin de bundan dolayı Allah’a hamdetmelerini ve her durumda rüyaları iyiye, hayra yorumlamak gerektiğini bildirmiştir. Yine yukarıda geçen bilgilerden, Hz. Peygamber’in, rüyaları tabir etmeyi uygun gördüğü anlaşılmalıdır. Nitekim, kendisi rüya tabir etmiş, ayrıca başkalarının da rüyayı tabir etmelerine izin vermiştir. Dolayısıyla rüya yorumlamak İslam kültüründe câiz görülmüştür. Ancak rüyanın, yorumlanması için sadece ehil insanlara anlatılması ve bunlardan yorum istenmesi; bunların dışındaki kimselere anlatılmaması ve onlardan yorum istenmemesi tavsiye edilmiştir. Buna binaen, insanlarımızın gördükleri rüyaları ehil olmayan insanlara anlatıp onlardan aldıkları yorumlara göre hareket etmelerinin doğru bir davranış olmadığını belirtmeliyiz.

86) el-Buhârî, Kitâbu't-Ta'bir, 45; İbn Mâce, Kitâbu Ta'birü'r-Ru'yâ, 8; et-Tirmizî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 8; ed-Dâremî, Kitâbu'r-Ru'yâ, 8.

87) Bkz. el-Buhârî, el-Ahkâm 51, Müslim, el-İmâret 12.

88) Bkz. es-Suyûtî, Şerhu's-Sudûr, 271.

89) Bkz. el-Gazâlî, 507.